

Mina fabriker och era kongresser

Brevet

Brevet är skrivet för det här läromedlet, men det bygger på Alfred Nobels verkliga brevväxling med fredsaktivisten Bertha von Suttner och på belagda fakta. Citaten och händelserna är dokumenterade.

San Remo, Italien, den 21 november 1896

Kära baronessa och vän,

Tack för ditt brev, som gjorde en gammal man gladare än du anar. Jag sitter vid skrivbordet i min villa med fönstret öppet mot Medelhavet. Här i San Remo har jag bott i fem år nu. Jag flyttade inte hit frivilligt, det vet du. Jag hade uppfunnit ett nytt, röksvagt krut, och när Italien köpte det i stället för Frankrike anklagade de franska tidningarna mig nästan för landsförräderi. Mitt laboratorium utanför Paris stängdes. Så packade jag mina lådor och for. Nu har jag ett nytt laboratorium vid huset och en lång brygga ut i havet, där jag gör mina experiment. Arbetet är min tröst.

Kommer du ihåg hur allt började mellan oss? För tjugo år sedan satte jag in en annons i en tidning i Wien: en förmögen, bildad, äldre herre sökte en språkkunnig dam som sekreterare. Du svarade, och du kom till Paris. Du stannade bara en vecka — sedan drog kärleken dig tillbaka till din Arthur, och ni gifte er i hemlighet. Jag erkänner att huset kändes tomt när du hade rest. Men i tjugo år har vi skrivit brev till varandra, och din vänskap har betytt mer för mig än du kanske förstår.

Jag har ingen hustru och inga barn, och jag har bott i så många länder att författaren Victor Hugo en gång kallade mig "Europas rikaste vagabond". Han hade inte helt fel. Du vet vad jag brukar svara när någon frågar var jag hör hemma: hemma är där jag arbetar, och jag arbetar överallt. När min bror Ludvig en gång bad mig skriva om mitt liv svarade jag bara med några mörka skämt. Jag har aldrig tyckt om att tala om mig själv. Med dig är det annorlunda — för dig kan jag skriva ärligt.

Världen känner mig som mannen bakom dynamiten. Jag har tagit över trehundra patent, men det är dynamiten alla minns. Den har sprängt tunnlar genom berg och byggt vägar och järnvägar över hela världen. Men den har också använts i krig, och den tanken plågar mig. Jag har heller aldrig glömt priset för mina experiment: min lillebror Emil, som dog i en explosion i Stockholm när vi arbetade med nitroglycerin. Han var så ung.

Du valde en annan väg än jag, och jag beundrar dig för det. Din bok "Ned med vapnen!" läste jag med stor beundran — den väckte hela Europa. I dag är du fredsrörelsens starkaste röst. Minns du våra dagar i Zürich för fyra år sedan, efter fredskongressen i Bern? Då sa jag det jag fortfarande delvis tror: kanske kommer mina fabriker att göra slut på krigen fortare än era kongresser. Den dag då två arméer kan förinta varandra på en sekund kommer alla civiliserade länder att rygga tillbaka i fasa och skicka hem sina soldater. Du skakade på huvudet och fortsatte att tro på samtal i stället för skräck. Vem av oss som får rätt vet bara framtiden. Men jag har skickat pengar till era kongresser, och för snart fyra år sedan skrev jag till dig om min idé: ett pris till den man eller kvinna som för

Europa närmare freden. Då tänkte jag mig ett pris vart femte år. Mina tankar har mognat sedan dess.

I fjol höstas satt jag på Svensk-norska klubben i Paris och skrev mitt testamente, för hand och utan advokat. Vad som står där säger jag inte ens till dig. Men jag tror inte att du blir besviken, kära vän. Bara så mycket antyder jag: det jag äger ska en dag göra nytta för hela mänskligheten — oavsett vilket land människorna kommer ifrån.

Min hälsa är tyvärr sämre. Hjärtat krampar, och läkarna har ordinerat — håll i dig — nitroglycerin! Är det inte ödets ironi att mannen bakom dynamiten ska ta nitroglycerin som medicin? De kallar det trinitrin för att inte skrämma apotekarna och allmänheten. Jag måste skratta, fast det gör ont.

Folk har sagt att Alfred Nobel saknar hjärta. Men jag har ett, det känner jag tydligt just nu — och en del av det tillhör vänskapen med dig. Fortsätt ditt arbete, Bertha. Världen behöver det mer än den behöver mitt krut.

Din tillgivne vän, Alfred Nobel

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ana	känna eller förstå något i förväg, utan att veta säkert
ett krut	ett ämne som får skott och sprängningar att explodera
landsförräderi	brottet att svika sitt eget land
en tröst	något som gör att man mår bättre när man är ledsen
en annons	en kort text i en tidning, t.ex. om ett ledigt arbete
förmögen	mycket rik
en vagabond	en person som vandrar omkring utan fast hem
ett patent	ett papper som visar att en uppfinning är ens egen
plåga	göra att någon mår mycket dåligt
beundran	känslan när man tycker att någon är fantastisk
förinta	förstöra helt och hållet
rygga tillbaka	dra sig bakåt av rädsla
krampa	dra ihop sig hårt och göra ont (om en muskel)
ordinera	bestämma vilken medicin en sjuk person ska ta
en apotekare	en person som arbetar med och säljer medicin
mänskligheten	alla människor i världen
tillgiven	som tycker mycket om någon (gammal avslutning i brev)

Läsförståelsefrågor

1. Varför bor Alfred Nobel i San Remo?
 1. Han tvingades bort från Frankrike efter en konflikt om en uppfinning.
 2. Läkarna sa att havsluften var bra för hans hjärta.
 3. Han ville bo närmare Bertha von Suttner.
2. Hur kom Alfred och Bertha i kontakt första gången?
 1. De träffades på en fredskongress i Bern.
 2. Victor Hugo presenterade dem för varandra.
 3. Bertha svarade på en annons om ett arbete.
3. Varför slutade Bertha som sekreterare efter så kort tid?
 1. Hon och Alfred blev ovänner.
 2. Hon ville återvända till mannen hon älskade.
 3. Hon fick ett bättre arbete i Wien.
4. Vad trodde Alfred att mycket kraftfulla vapen skulle leda till?
 1. att länderna av rädsla skulle avstå från krig
 2. att fler fredskongresser skulle ordnas
 3. att hans fabriker skulle tvingas stänga
5. Vad skrev Alfred till Bertha om för snart fyra år sedan?
 1. att han tänkte sälja alla sina fabriker
 2. en plan på ett pris till den som arbetar för fred
 3. att han ville flytta tillbaka till Sverige
6. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Alfred skrev sitt testamente utan hjälp av en advokat.
 2. Alfred berättar för Bertha exakt vad som står i testamentet.
 3. Berthas bok översattes till många språk.
 4. Alfreds bror Emil dog i en olycka.
 5. Alfred har gett pengar till fredsörelsens kongresser.
 6. Bertha besökte Alfred i San Remo.
7. Vad menar Alfred när han kallar läkarnas medicin "ödets ironi"? (öppen fråga)
8. Alfred skriver att hans tankar har "mognat" sedan idén om ett pris vart femte år. Vad tror du att han menar?
9. Vilka olika känslor har Alfred inför dynamiten? Beskriv med egna ord.
10. "Hemma är där jag arbetar, och jag arbetar överallt." Vad berättar de orden om Alfreds liv?

11. I slutet skriver Alfred: "Men jag har ett, det känner jag tydligt just nu." Hur kan meningen om hjärtat tolkas på två sätt?

Diskussionsfrågor

- Nobel trodde att skräcken för fruktansvärda vapen kunde hindra krig — i dag kallas en liknande tanke avskräckning. Vad talar för och emot den idén i vår tid?
- Nobel var en av världens rikaste män men beskriver sig som ensam. Vad behöver en människa för ett gott liv, förutom pengar?
- Bertha och Alfred var oense om vägen till fred men förblev vänner i tjugo år. Vad krävs för en sådan vänskap?
- Kan en person som har tjänat pengar på vapen göra gott igen genom att ge bort pengarna? Diskutera.
- **Skriv (6 meningar):** Skriv ett brev till en person som har betytt mycket för dig. Berätta om ett minne ni delar och om dina tankar inför framtiden.